

Јелена Р. Гркић Гинић
Милица Ј. Станковић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за дидактичко-методичке науке

УДК 7.071.5:616-036.21
DOI 10.46793/Uzdanica19.2.263GG
Оригинални научни рад
Примљен: 26. септембар 2022.
Прихваћен: 2. децембар 2022.

МОГУЋНОСТИ И КВАЛИТЕТ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНЕ НАСТАВЕ У УСЛОВИМА ПАНДЕМИЈЕ¹

Айспиракџи: Рад представља резултате истраживања могућности реализације музичке наставе у оквиру предмета Вокално-инструментална настава који се изучава на основним академским студијама Факултета педагошких наука у Јагодини, у пандемијским условима изазваним вирусом ковид 19. Циљ истраживања је био да се испитају мишљења и ставови студената о квалитету онлајн-наставе, односно о другачијој концепцији одржавања наставе овог предмета. Осим тога, циљ је био и прикупљање података на основу којих је могуће организовати и побољшати квалитет наставе у случају поновне пандемије. Узорак истраживања је чинило 76 студената друге године основних академских студија на студијским програмима Учитељ и Васпитач у предшколским установама. Резултати истраживања показују да се теоријска знања могу усвајати наставом на даљину, док снимци песама не могу заменити контактну наставу, као и да онлајн-настава не може бити кориснија од непосредне. Такође, анализа одговора анкетираних студената указала је да се настава овог предмета никако не може изводити искључиво путем интернета.

Кључне речи: пандемија, Вокално-инструментална настава, основе музичке писмености, свирање, онлајн-настава, ставови студената.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

„Пандемија вируса ковид 19 озбиљно је пореметила нормално функционисање читавог образовног сектора, па су и високошколске установе морале да се прилагоде тим неочекиваним променама и пронађу алтернативне моделе за реализацију процеса наставе и учења” (Димитријевић, Голубовић-

¹ Рад је настао као резултат истраживања у оквиру билатералног пројекта „Кризе, изазови и савремени образовни систем”, који реализују Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу (Србија) и Филозофски факултет Универзитета Црне Горе (Црна Гора) (2021–2023).

-Илић, Станојевић 2021: 170). Уобичајена традиционална настава замењена је новим облицима рада који подразумевају употребу информационих технологија. Међутим, овакви начини рада нису донели позитивна очекивања у реализацији наставних садржаја из области музике, јер процес музичког образовања изискује непосредни контакт између наставника и студената, а одржавање наставе на даљину доводи у питање квалитет учења и поучавања.

Образовање будућих учитеља и васпитача у области музике на Факултету педагошких наука у Јагодини спроводи се од прве године основних студија кроз предмет Вокално-инструментална настава. Овај предмет представља основу у музичком образовању и има за циљ упознавање студената са основама музичке писмености и вештинама које су неопходне за успешну реализацију наставних садржаја предмета Музичка култура од првог до четвртог разреда основне школе и музичких активности у предшколским установама. Теме које се односе на спровођење онлајн-наставе у универзитетском образовању у Републици Србији доста су обрађиване, међутим, нема података о радовима који се односе на тему којом се бавимо у овом раду. Конкретно, нисмо се сусрели ни са једним научним или стручним радом о начину реализације не само Вокално-инструменталне наставе, већ било ког другог предмета из области музике у доба пандемије на факултетима који образују учитеље и васпитаче у нашој земљи. Из тог разлога, у овом раду смо разматрали могућности реализације Вокално-инструменталне наставе у виртуелном окружењу. Интересовало нас је како студенти процењују квалитет другачије концепције одржавања наставе која се одвијала у потпуно новом амбијенту за учење. У оквиру овог истраживања, покушаћемо да дамо одговоре на питања која се тичу сагледавања позитивних и негативних резултата организовања и реализовања наставе овог предмета у пандемијским условима. На тај начин бисмо могли свестраније сагледати предности, али и слабости и пропусте које поменути начин остваривања наставе свакако садржи и објективније уочити сегменте рада које би требало побољшати. Са друге стране, резултати обављеног истраживања могу бити корисни и од помоћи у разматрању наставе на даљину и њеној примени у савременом универзитетском образовању будућих учитеља и васпитача у области музике.

ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ИСТРАЖИВАЊА

У савременом друштву, образовање као универзално добро читавог света недвосмислено може обезбедити услове одрживог развоја и дати основу за праведно и равноправно друштво. Свака нација ствара свој сопствени образовни систем који одређује различите исходе учења за различите области учења. Без сумње, ови исходи учења би требало да доприносе и појединцу и друштву (Акарсу 2021: 161). Међутим, промене које су се десиле натерале

су на размишљање какви су реални изгледи убрзане трансформације система обезбеђивања квалитета образовања, што се не односи само на студенте, већ и на наставнике и њихове потребе и могућности за ефикаснијим сагледавањем нових наставних метода.

Пандемија изазвана вирусом ковид 19 довела је до озбиљних промена у свим секторима друштва. Нарушавање функционисања образовног система утицало је на преко 1,6 милијарди студената у преко 190 земаља широм света². Криза је погоршала већ постојеће проблеме, док губици у образовању прете да захвате будуће генерације и лише их напретка, што се, најзад, тиче и њихове личне промоције и афирмације у послу за који се тренутно школују. С друге стране, криза је послужила као подстицај за иновације у образовању кроз разне методичке изазове у оквиру многих предмета. Увођењем ванредног стања у Србији³, у марту 2020. године, сви нивои образовних институција прешли су са уобичајеног и устаљеног начина рада на онлајн-наставу и то у кратком временском периоду, што је довело до бројних компликација. Механизми остваривања и јачања комуникације и консултација између студента и наставника постали су својеврстан методички изазов, од припреме и планирања, преко организације, до саме реализације наставе на даљину. Брзом реакцијом у оквиру Глобалне просветне коалиције под покровитељством Унеска, развијена су решења за учење на даљину у условима незваничног или званично проглашеног ванредног стања, а, према наводима Европске комисије, дигитално образовање треба да обезбеди и омогући персонализовану и флексибилнију наставу усмерену на студенте⁴.

Настава на даљину, као вид учења, датира из давних времена, али у потпуно другачијем смислу и са нешто другачијом наменом. О бројним погодностима које овај вид наставе нуди говори се у многим научним и стручним радовима (Станковић 2006; Кулева 2020; Хусеин и др. 2020; Матијашевић, Царић, Шкорић 2021; Петровић 2009; Макаблех, Алиа 2021; Гетова, Милева, Ангелова-Игова 2020). Учење на даљину, само по себи, подразумева одређен ниво информатичког знања не само ученика и студената, већ и наставника и предавача. Притом, жива реч наставника, која је у дидактичким научним и стручним оквирима одавно детерминисана као незаменљив наставни (вербални) метод, уз савремену технологију заузима равноправно место у наставном процесу, од основношколског до универзитетског образовања (Копас-Букашиновић, Михајловић, Миљковић 2021: 20).

² Подаци преузети са веб-сајта <https://www.unesco.org/en>.

³ Влада Републике Србије донела је Одлуку о обустави извођења наставе у високошколским установама, средњим и основним школама и редовног рада установа предшколског васпитања и образовања (*Службени гласник РС*, бр. 30/2020 од 15. 3. 2020. године).

⁴ Подаци преузети са веб-сајта <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/digital-education/action-plan>.

Од званичног проглашења пандемије до данас објављено је на стотине научних радова у земљи и иностранству, у којима су представљени резултати истраживања о ставовима ученика/студената и наставника о организацији наставе на даљину, обучености наставника за реализацију оваквог вида наставе, те о њеним исходима. Истраживање спроведено у Енглеској разматра и потврђује претпоставку да је реализација наставе у условима пандемије довела до евидентног опадања квалитета наставног процеса. Ово истраживање је показало да универзитетски наставници сматрају да је њихова педагошка пракса сведена на испуњавање рудиментарних техничких функција и да је њихова улога била трансмисионистичка (Вотермајер и др. 2020: 631). Сличне резултате, али из аспекта студената, дала је Норвешка агенција за обезбеђење квалитета у образовању, чији резултати показују да су недостатак мотивације и осећај усамљености све већи проблем међу студентима⁵, као и (не)разумевање градива и смањен ниво комуникације између ученика и наставника (Алавамлех, Ал-Твајт, Ал-Шахт 2020).

Реализација наставе на даљину, као једине опције која је у периоду пандемије могла да се примењује, на карактеристичан начин се одразила у музичком образовном процесу – од самосталних извођача, преко колективних професионалних и аматерских ансамбала (камерни и симфонијски оркестри, хорови), до наставника и студената. Све васпитно-образовне институције које се баве елементарним предшколским, основношколским, средњошколским и академским образовањем у којима је заступљено изучавање различитих облика музичке уметности, биле су изложене неадекватним условима у којима није било могуће успоставити задовољавајући ниво наставног ангажовања од стране ученика/студената, али и учитеља/наставника.

Истраживања на тему музичког образовања указују на извесну компатибилност електронских платформи за музичко образовање, али и страх од напуштања традиционалне наставе. Студије које су дале извесне резултате по питању вежбања, самоефикасности и саморегулације за музичко учење (Нусек, Шпан 2021), преко испитивања ставова студената према онлајн-образовању, предлозима за оптимизацију и ефикасност (Руксанда, Белибоу, Казан 2021) могу дати допринос новом тренду уметничког и естетског развоја. Међутим, настава на даљину није погодна за сваку област музичког образовања. Јилдиз, Каршал и Багци (2021) издвајају пет проблема са којима су се наставници сусретали приликом наставе инструмента на даљину – проблем са звуком који није доброг квалитета, тешкоћа у трансферу звука (звук и слика не долазе истовремено), проблеми са приступом ученика интернету, недостатак инструмента код ученика и недостатак мотивације. Са друге стране,

⁵ Подаци преузети са веб-сајта The Norwegian Agency for Quality Assurance in Education, <https://www.regjeringen.no/en/dep/kd/organisation/kunnskapsdepartementets-etater-virk-somheter/Subordinate-agencies-2/norwegian-agency-for-quality-assurance-i/id426568/>.

изостанак непосредног контакта наставника и студента издваја се као један од битнијих проблема у реализацији онлајн-наставе музике. С обзиром на специфичност наставе музике која захтева сталну и директну интеракцију између студента и наставника (Медњанска, Стреначикова 2021) и није активност која се може потпуно обављати на даљину, сматра се да онлајн-настава може користити само као подршка директном музичком образовању (Киви и др. 2021). Медњанска и Стреначикова такође истичу да „упркос томе што онлајн-образовање нема потенцијал да у потпуности замени процес контактне наставе (посебно у музичком образовању), оно је очигледно пружило многе могућности за рефлексije и довољно импулса за унапређење образовања након повратка у стандардне услове” (Медњанска, Стреначикова 2021: 26).

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет нашег истраживања су могућности реализације наставе из предмета Вокално-инструментална настава током пандемије ковида 19. С обзиром на то да је светска пандемија унела велике промене у целокупни школски систем, устаљени облик контактне наставе замењен је онлајн-наставом, што је „утицало на нагли успон е-учења и захтевало употребу образовних платформи, виртуелних учионица и веб-портала” (Димитријевић, Голубовић-Илић, Станојевић 2021: 173). С тим у вези, основни циљ нашег истраживања је био да се испитају мишљења и ставови студената о квалитету онлајн-наставе, односно о другачијој концепцији одржавања наставе предмета Вокално-инструментална настава. Осим тога, циљ је био и прикупљање података на основу којих је могуће боље организовати и побољшати квалитет наставе у случају поновне пандемије. У складу са циљем истраживања, формулисани су следећи задаци истраживања:

1. Испитати мишљења студената о реализацији садржаја из основа музичке писмености;
2. Испитати мишљења студената о реализацији наставе свирања;
3. Испитати ставове и мишљења студената о квалитету извођења предмета Вокално-инструментална настава на даљину.

Истраживањем је обухваћено укупно 76 студената друге године основних академских студија на студијским програмима Учитељ (N = 36) и Васпитач у предшколским установама (N = 40) Факултета педагошких наука у Јагодини. Узорак у истраживању је намеран. Ова генерација студената уписала је факултет школске 2020/21. године, тако да је предмет Вокално-инструментална настава у првој и другој години студија похађала кроз сва три модела наставе: онлајн, комбиновану и наставу на факултету. Истраживање је обављено у јуну 2022. године.

У истраживању је примењена дескриптивно-аналитичка метода и технике анкетирања и скалирања. За потребе истраживања посебно је конструисан инструмент који је омогућио прикупљање емпиријских података неопходних за анализу мишљења и ставова студената о ефектима реализације наставе предмета Вокално-инструментална настава у време пандемије. У структури упитника налазе се тростепена скала процене (*не слажем се, нисам сигуран/а, слажем се*), конципирана у три сегмента (по задацима истраживања) и једно питање отвореног типа. Студенти су упитник попуњавали анонимно, чиме је обезбеђена објективност. За обраду и приказивање података коришћени су поступци и показатељи дескриптивне статистике. Подаци су обрађени фреквенцијски и процентуално и ради боље прегледности и тумачења представљени су табеларно.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Теоријски део предмета Вокално-инструментална настава односи се на усвајање знања из области музичке писмености. Реализација наставе у протекле две године највећим делом се одвијала онлајн, путем *Zoom* платформе, нарочито у првој години студија. Други модел наставе био је комбиновани (онлајн и контактна настава), али у мањем обиму и у тренуцима када је епидемијска ситуација то дозвољавала. С обзиром на то да су студенти имали прилику да прате наставу и путем интернета и на факултету, први део истраживања односио се на испитивање мишљења студената о реализацији садржаја из основа музичке писмености, односно, да ли су онлајн-предавања ефикасна у савладавању градива из ове области. Резултати истраживања приказани су у Табели 1.

Табела 1. Мишљења студената о реализацији садржаја из основне музичке писмености

Тврдње	Не слажем се		Нисам сигуран/а		Слажем се	
	f	%	f	%	f	%
1 Материјал за наставу био је јасан и разумљив	0	0	4	5,2	72	94,8
12 Материјал за наставу био је користан у савладавању градива	0	0	2	2,6	74	97,4
13 Додатна појашњења наставника била су корисна у савладавању градива	0	0	2	2,6	74	97,4
14 Задаци за вежбање су били јасни и прецизни	0	0	4	5,2	72	94,8
15 Упутства за учење, рад и вежбање била су корисна	0	0	0	0	76	100
16 Наставне теме из основа музичке писмености лакше се савладавају путем контактне наставе	5	6,6	16	21,1	55	72,3
Укупно	76	100	76	100	76	100

У тренутку када је онлајн-настава заменила традиционалну, неопходно је било успоставити нов начин рада, комуникације и одржавања контакта са студентима. Иако је припрема за нове услове рада захтевала додатно време и труд, наставници су настојали да студентима омогуће бржи и лакши приступ литератури која је неопходна за учење, постављањем прилога у е-формату. Тако су наставници, након сваког предавања из области основне музичке писмености, континуирано постављали одржано предавање у писаној форми, уз додатна појашњења и образложења. Из података у Табели 1 уочава се да су анкетирани студенти изнели позитиван став у односу на тврдње I1, I2 и I3. Готово сви испитаници се слажу да је материјал који су добијали био јасан, разумљив и користан у савладавању градива. Сматрају да су додатна појашњења наставника била од користи у усвајању знања из области основне музичке писмености. Није било студената који су изразили негативан став.

Осим материјала за наставу, студенти су редовно добијали задатке за вежбање и самосталан рад, чиме су наставници могли континуирано да прате њихову активност и напредовање. Омогућен је контакт и комуникација међлом, тако да су сви студенти лично добијали одговоре на послате задатке или вежбе, као и додатна упутства, посебна образложења или похвале за свој рад. Позитиван став у односу на тврдњу I4 (*Задачи за вежбање били су јасни и прецизни*) исказало је 72 студента (94,8%), 4 студента (5,2%) није могло да процени своје (не)слагање са овом тврдњом, док негативних ставова није било. Потпуну сагласност (76 студената или 100%) испитаници су изразили према тврдњи I5 – сматрају да су упутства за рад, учење и вежбање била корисна у савладавању градива. Међутим, када је у питању тврдња I6 (*Наставне теме из основа музичке писмености лакше се савладавају њихом конципираним наставом*) уочавамо да је 55 студената (72,3%) испољило позитиван став, 16 студената (21,1%) није сигурно, а 5 студената (6,6%) се не слаже са овом тврдњом. Без обзира на то што је прелазак на онлајн-наставу захтевао проналажење адекватног решења како би се наставни процес могао успешно реализовати у виртуелном окружењу, испитаници ипак сматрају да је најбољи начин рада директна настава. Начин преношења знања из области основне музичке писмености путем учења на даљину показао се као добар, о чему говоре и позитивни резултати рада студената, али наведени приступ није могао бити потпуно и једнако применљив и делотворан код свих студената, јер нису сви студенти истих могућности и способности, различит је степен напредовања, посебно у области са којом се први пут срећу, а присуство наставника свакако има велики утицај на рад и напредовање.

Следећи истраживачки задатак односио се на испитивање мишљења студената о реализацији наставе свирања током пандемије. Студенти учитељских и педагошких факултета први пут се сусрећу са инструментом на

часовима Вокално-инструменталне наставе⁶, тако да је контакт између наставника и студента од веома велике важности у стицању вештина извођења дечјих песама на хармонском инструменту (хармоника). Иако је реч о групној настави, наставник у овом случају није само предавач, већ и ментор који има примарну улогу у обучавању студената за свирање на инструменту. С обзиром на то да се онлајн-наставом губи непосредни однос наставник–студент, интересовало нас је да ли је учење на даљину ефикасно у савладавању вештине свирања (Табела 2).

Табела 2. Мишљења студената о реализацији наставе свирања

Тврдње	Не слажем се		Нисам сигуран/а		Слажем се	
	f	%	f	%	f	%
17 Снимци задатих песама били су доброг квалитета	0	0	4	5,2	72	94,8
18 Снимци задатих песама били су корисни	0	0	4	5,2	72	94,8
19 Писана упутства уз снимке појединих песама била су корисна	0	0	4	5,2	72	94,8
110 Песмице сам вежбао/ла пратећи упутства са снимака	4	5,2	9	11,9	63	82,9
111 Уколико песмица није добро одсвирана, коментари наставника били су корисни у њеном савладавању	0	0	7	9,2	69	90,8
112 Снимци песама одвојене десне и леве руке били су корисни	0	0	2	2,6	74	97,4
113 Није потребно снимати песме у извођењу десне и леве руке одвојено, већ само заједно	37	48,7	24	31,5	15	19,8
114 Снимци песама били су сасвим довољни да научим да свирам песмицу	14	18,4	13	17,1	49	64,5
115 Снимци песама могу заменити контактну наставу	33	43,4	24	31,6	19	25
116 Онлајн-настава је била кориснија од контактне наставе у савладавању и увежбавању песама	49	64,5	21	27,6	6	7,9
Укупно	76	100	76	100	76	100

Највећи проблем одржавања наставе инструмента путем интернета је, осим тешкоћа у трансферу звука, немогућност међусобног праћења (наставник–студент и обратно) у видео-конференцијском позиву. Због тога је од велике важности било да студенти добију квалитетне аудио-визуелне снимке песама, који ће бити неопходни у савладавању свирања на инструменту, уз детаљна писана објашњења. Резултати истраживања приказани у Табели 2 показују да у највећој мери студенти имају позитиван став у односу на

⁶Број студената који има завршено основно или средње музичко образовање је занемарљив.

тврдње 17, 18, 19 и 110. Испитаници су се изјаснили да су снимци песама које су добијали били корисни у раду и доброг квалитета. Такође, потврђују да су упутства уз аудио-визуелне снимке корисна у ефикасном савладавању свирања, те да су вежбали пратећи инструкције наставника. Да је повратна информација један од кључних елемената не само добре комуникације већ и успешног рада, потврђују одговори студената у односу на тврдњу П11 (*Уколико ћесмица није добро одсвирана, коментари наставника су били корисни у њеном савладавању*). Највећи број анкетираних студената (69 или 90,8%) слаже се да су сугестије наставника, учовавање и анализа грешака у одсвираним песмама позитивно утицали на отклањање неправилности и помогли у даљем раду.

Позитиван став анкетирани студенти исказују и када је у питању тврдња П12 (74 студента или 97,4% се слаже, 2 студента или 2,6% није сигурно, негативних ставова није било) и сматрају да су снимци песама одвојених деоница десне и леве руке били корисни. С друге стране, одређени број испитаника (15 студената или 19,8%) мисли да није потребно снимати десну и леву руку понаособ, што указује на то да су одвојене деонице корисне, али не и неопходне. Ови одговори такође указују на то да је изванредан број студената спретнији и спремнији да вежба задату песму понуђену у целини – симултаним извођењем (тврдња П13 – *Није потребно снимати песме у извођењу десне и леве руке посебно, већ само заједно*).

Иако се већина студената (64,5%) слаже да су снимци песама са упутствима и објашњењима довољни како би се научило свирање на хармоници (тврдња П14 – *Снимци песама су били довољни да научим да свирам*), велики број испитаника је испољио неслагање у односу на тврдње П15 и П16. Анкетирани студенти сматрају да снимци песама не могу заменити контактну наставу и да онлајн-настава не може бити кориснија од непосредне наставе.

На питање *Који начин завршног извођења песмица је био бољи и зашто – снимање песмица код куће и слање записи или свирање уживо на факултету?* одговор није написао један испитаник, а коментари осталих студената подељени су у три категорије: највише одговора припада групи *свирање код куће и слање записи* (56 студената или 73,7%), што је и очекивано. Трема, као један од ограничавајућих фактора извођења песмица на факултету, сигурно ствара стрес и нелагоду приликом свирања пред наставником и колегама (одговори испитаника: *осећам се оштрије, не волим да свирам пред многи људи, мања је интензија, имам велику претњу и сл*). Са друге стране, студенти су имали могућност да снимају песмице више пута, а онда пошаљу онај снимак за који мисле да је најбољи (одговори студената: *можемо да шаљемо песмице више пута, можемо да пошаљемо најбољи снимак, имам више времена за вежбање и могућност да исправим грешку коју сам направила приликом снимања и сл*). Било је и одговора студената који виде предности контактне наставе, али су се ипак одлучили за свирање песмица код куће. Издвајамо један одговор: У

ишишине је најбоља концентрација, вежбање је лакше, квалитетније и песмице се брже савладају. Контактна настава је била у прва два-три часа када је потребно научити држање инструмента, распоред дирки и басова, положај руку. Известан број студената се определио за свирање на факултету (14 испитаника или 18,4%), док се најмањи број анкетираних студената изјаснио да им је свеједно да ли свира код куће или на факултету (5 испитаника или 6,5%). Претпостављамо да су одговоре које смо сврстали у другу и трећу категорију дали студенти који имају велико самопоуздање, високе способности у савладавању вештина свирања на инструменту или су завршили основну или средњу музичку школу. Издвајамо одговор испитаника сврстан у трећу категорију који најбоље описује оба начина извођења песмица: *Оба начина свирања имају предности и мане – слање песмица је омогућило студентима да пошаљу најбољу верзију свој извођења. Такође, према приликом извођења песмица је знатно мања. Свирање песмица уживо је пружишло могућност да, уз суштинску наставника, студентима одмах исправе грешке које праве приликом свирања.*

Последњи део нашег истраживања односио се на испитивање ставова и мишљења студената о квалитету извођења предмета Вокално-инструментална настава у време пандемије. Резултати истраживања налазе се у Табели 3.

Табела 3. Ставови и мишљења студената о квалитету извођења Вокално-инструменталне наставе на даљину

Тврдње	Не слажем се		Нисам сигуран/а		Слажем се	
	f	%	f	%	f	%
117	0	0	4	5,2	72	94,8
118	50	65,8	13	17,1	13	17,1
119	5	6,5	34	44,7	37	48,8
Укупно	76	100	76	100	76	100

Прво питање у трећем задатку истраживања односило се на избор онлајн-платформе. За реализацију онлајн-наставе предмета Вокално-инструментална настава одабрана је Zoom платформа из неколико разлога. Први разлог је доступност ове платформе свим студентима, једноставно се инсталира, предавање истовремено може да прати већи број студената, док наставник излаже градиво свима као у учионици. Друго, без обзира на постојање великог броја музичких сајтова, платформи и софтверских пакета који су намењени учењу музике, ниједан није адекватан и применљив у настави за студенте педагошких и учитељских факултета. Језичка баријера је такође један од разлога. „Без обзира што се каже да је музика ’универзални језик’,

знање енглеског језика за потребе подучавања у дигиталном окружењу од пресудног је значаја за адекватну примену учења на даљину. Добродошло је и знање других језика, шпанског или чак кинеског, јер су то језици које говори велики број становништва света, па је логично да ће и сајтови посвећени едукацији у области музике на том језику бити бројни” (Проданов, Црњански, Милојковић 2021: 92). Готово сви студенти (94,8%) су се сложили да је Zoom платформа била добар одабир наставника за извођење наставе. Мали број испитаника (4 или 5,2%) није био сигуран у процени, док негативних ставова није било.

Резултати истраживања у оквиру првог и другог истраживачког задатка показују у највећој мери преференције ка директној настави када су упитању усвајања знања из области музичке писмености и свирања на инструменту (в. Табелу 1 и Табелу 2), што потврђују и ставови студената-испитаника према тврдњи П18⁷. Број студената са неутралним ставом (*нисам сигуран/а*) и студената који се слажу да се настава предмета Вокално-инструментална настава може изводити искључиво онлајн је исти – 13 (17,1%). Највећи број анкетираних студената се не слаже са овом тврдњом (50 или 65,8%). Иако су ставови подељени и има студената који сматрају да се садржаји овог предмета могу усвајати искључиво онлајн, већи број студената изражава негативан став. Овакви резултати истраживања нас наводе на закључак да су студенти у протекле две године похађајући предмет кроз различите моделе наставе (онлајн и комбиновани модел), разумели важност контактне наставе, као и ефикасност непосредног рада у усвајању знања и вештина.

С обзиром на то да се студенти Факултета педагошких наука у Јагодини у прве две године студија кроз предмет Вокално-инструментална настава припремају за даље школовање у области музике, желели смо да сазнамо да ли се наставом на даљину могу оспособити за рад са децом (тврдња П19). Одговори испитаника су подељени – најмањи број њих се не слаже са тврдњом (5 или 6,5%), 34 студента (44,7%) није сигурно, док је 37 анкетираних студената (48,8%) изразило позитиван став. Питање је, свакако, хипотетичко, и јасно је да испитаници у овом тренутку не могу у потпуности да процене своје способности; међутим, занимали су нас њихови тренутни ставови и самопроцена нивоа знања када је у питању спремност за рад са децом у предшколским установама и основним школама. Са друге стране, без обзира на одговоре студената на ову тврдњу, постављају се питања да ли је настава на даљину пружила довољно знања и да ли су студенти заиста спремни за музицирање са децом. Ова питања отварају пут ка новим истраживањима која је могуће спровести тек кроз неколико година када ће се реалније установити ефекти реализације наставе на даљину, при чему ћемо или одбацити или потврдити ставове анкетираних студената.

⁷ У питању је контролна тврдња (напомена аутора).

ЗАКЉУЧАК

У овом раду смо се бавили питањем спровођења наставе предмета Вокално-инструментална настава у условима пандемије. Представљеним истраживањем желели смо да испитамо ставове и мишљења студената о реализацији наставе, односно да ли су онлајн-предавања ефикасна у савладавању градива овог предмета. Анализом података дошли смо до следећих закључака.

- Испитаници су исказали позитивна мишљења када је у питању усвајање садржаја из основа музичке писмености путем наставе на даљину. Анкетирани студенти су се изјаснили да су материјали са предавања, задаци и вежбе који су постављани у е-формату били јасни, прецизни и корисни у савладавању градива.

- Највећи број студената има позитиван став по питању реализације наставе свирања путем интернета. Они сматрају да су аудио-визуелни снимци које су добијали били корисни и доброг квалитета. Такође, истичу да су објашњења, упутства и инструкције за вежбање били корисни у ефикасном савладавању свирања.

- Највећи број испитаника сматра да су сугестије наставника, учачавање и анализа грешака у одсвираним песмама позитивно утицали на благовремено отклањање неправилности у свирању и помогли у даљем раду.

- Позитиван став анкетирани студенти изражавају када су у питању снимци песама одвојене десне и леве руке, мада има и испитаника који сматрају да је овакав тип формата песама користан, али не и неопходан.

- Када је реч о начину завршног извођења песмица, највише студената се определило за свирање у кућним условима и слање записа, наводећи трему, стрес и нелагоду као главне ограничавајуће факторе за уживо свирање песмица.

- Без обзира на постојање великог број платформи намењених за учење на даљину, студенти сматрају да су наставници направили добар избор за извођење онлајн-наставе.

- Иако је истраживање показало да се, пре свега, теоријска знања могу усвајати наставом на даљину, анкетирани студенти сматрају да снимци песама не могу заменити контактну наставу и да онлајн-настава не може бити кориснија од непосредне, те да се настава из овог предмета никако не може изводити искључиво путем интернета.

Период учења на даљину показао је неопходност да се дигиталне технологије примене на читав спектар (школских) предмета. У разноликости наставних пракси и метода развијених у доба пандемије можемо претпоставити да ће се многе од њих усталити као методички стандард у оквиру наставног предмета или ће се адаптирати у довољној мери, не одступајући превише

од традиционалног формата. Претпостављамо да ће се тражење ефикасних начина за реализацију наставе у ванредним условима наставити и сада, на измаку пандемије, како би наставници у потпуности актуелизовали и осавременили своје квалитативне карактеристике, кроз обogaћивање наставних средстава и метода рада, усмерено ка што квалитетнијој педагошкој интеракцији, према бољем разумевању специфичности музичке наставе на даљину и унапређивању наставне праксе.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Акарсу (2021): S. Akarsu, Investigating Secondary School Music Teachers' Views about Online Music Lessons During the COVID-19 Pandemic, *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, V16, N2, 160–178. Retrieved in September 2022 from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1301886.pdf>.

Алавамлех, Ал-Твајт, Ал-Шахт (2020): M. Alawamleh, L. Mohannad Al-Twait, G. Raafat Al-Saht, The effect of online learning on communication between instructors and students during Covid-19 pandemic, *Asian Education and Development Studies*. Retrieved in September 2022 from <https://www.uwinnipeg.ca/remote-hub/docs/effect-online-learning-on-communication-instructor-student.pdf>.

Вотермајер, Крик, Најт, Гудол (2020): R. Watermeyer, T. Crick, C. Knight, J. Goodall, COVID-19 and Digital Disruption in UK Universities: Afflictions and Affordances of Emergency Online Migration. *High Educ.* (Dordr), 1–19. Retrieved in September 2022 from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7269686/>.

Димитријевић, Голубовић-Илић, Станојевић (2021): М. Димитријевић, И. Голубовић-Илић, В. Станојевић, Неки аспекти реализације универзитетске наставе на даљину за време пандемије, *Узданица*, XVIII/2, Јагодина: Факултет педагошких наука, 169–186.

Јилдиз, Каршал, Багци (2021): Y. Yıldız, E. Karşal, H. Bağcı, Examining the instructors' perspectives on undergraduate distance learning music instrument education during the COVID-19 pandemic, *Journal of Pedagogical Research*, 5(2), 184–206. Retrieved in September 2022 from <http://dx.doi.org/10.33902/JPR.2021270107>

Киви, Коњари, Озеке, Челикташ (2021): A. Kivi, D. Koniari, S. Özeke, H. Çeliktaş, Reactions and good practices to new corona conditions for teaching music in schools by music teachers in Germany, Greece, and Turkey, In: M. Pabst-Krueger, A. Ziegenmeyer (Eds.), *Perspectives for music education in schools after the pandemic*, 5–17. Retrieved in September 2022 from https://www.bmu-musik.de/fileadmin/Medien/BV/Positionen/Perspectives_for_music_education__MTA-network.pdf.

Копас-Вукашиновић, Михајловић, Миљковић (2021): Е. Копас-Вукашиновић, А. Михајловић, А. Миљковић, Ставови студената о квалитету наставе на даљину, *Узданица*, XVIII/2, Јагодина: Факултет педагошких наука, 19–33.

Кулева (2020): M. Kuleva, The impact of COVID-19 pandemic on the evaluation of the effectiveness of online distance learning, *Pedagogy*, 92(7s), 74–83.

Макаблех, Алиа (2021): M. Maqableh, M. Alia, Evaluation online learning of undergraduate students under lockdown amidst COVID-19 Pandemic: The online learning

experience and students' satisfaction, *Children and Youth Services Review*, 128 (106160), 1–11.

Матијашевић, Царић, Шкорић (2021): J. Matijašević, M. Carić, S. Škorić, Online nastava u visokom obrazovanju – prednosti, nedostaci i izazovi, u: V. Katić (ur), *Onlajn-nastava na univerzitetima – 2021*, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu – Fakultet tehničkih nauka, 165–168.

Медњанска, Стреначикова (2021): I. Medňanská, M. Strenáčiková, Reflection on teaching music in schools in Slovakia during the pandemic and description of online teaching, In: M. Pabst-Krueger, A. Ziegenmeyer (Eds.), *Perspectives for music education in schools after the pandemic*, 18–27.

Нусек, Шпан (2021): M. Nusseck, C. Spahn, Musical Practice in Music Students During COVID-19 Lockdown, *Front. Psychol.*, 12:643177.

Петровић (2009): М. Петровић, Електронско учење подржано интернет технологијама (генеза, појам и предвиђања развоја), *Норма*, XIV/3, Сомбор: Педагошки факултет, 263–280.

Проданов, Црњански, Милојковић (2021): I. Prodanov, N. Crnjanski, M. Milojković, *Muzičko obrazovanje u digitalnom svetu*, Novi Sad: Akademija umetnosti.

Руксанда, Белибоу, Казан (2021): M. Rucsanda, A. Belibou, A.-M. Cazan, Students' Attitudes Toward Online Music Education During the COVID 19 Lockdown, *Front. Psychol.*, 12:753785.

Станковић (2006): Ж. Станковић, Развој технологије учења на даљину, *Настава и васпитање*, 55(2), Београд: Педагошко друштво Србије, 169–181.

Хусеин, Дауд, Алрабијах, Бадави (2020): E. Hussein, S. Daoud, H. Alrabaiah, R. Badawi, Exploring undergraduate students' attitudes towards emergency online learning during COVID-19: A case from the UAE, *Children and Youth Services Review*, Volume 119, 105699.

Jelena R. Grkić Ginić

Milica J. Stanković

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Didactics and Methodology

POSSIBILITIES AND QUALITY OF REALIZATION VOCAL AND INSTRUMENTAL MUSIC COURSE DURING THE PANDEMIC

Summary: The paper presents the results of a research into the effects of music teaching within the subject Vocal and instrumental music course, which is taught at undergraduate studies of the Faculty of Education in Jagodina, in the pandemic conditions caused by the covid-19 virus. The traditional teaching has been replaced by new forms of work that involve the use of information technologies. This teaching model created a completely different environment for learning. The paper presents a research study aiming at examining students' opinions and attitudes about the quality of online teaching, that is, about a differ-

ent concept of teaching Vocal and instrumental music course. In addition, the goal was to collect data which could serve as a basis for improving the organization and the quality of teaching in the event of a new pandemic. The responses of 76 second year undergraduate students from Class teacher and Preschool teacher study programs were analyzed. The research results have shown that theoretical knowledge can be acquired through distance learning; however, song recordings cannot replace contact teaching and online teaching cannot be more useful than face-to-face teaching. In addition, the responses of the surveyed students have shown that teaching music should not be conducted exclusively online.

Keywords: pandemic, Vocal and instrumental music course, theory of music, playing instruments, online teaching, students' attitudes.